

D. MUHAMMED İSA SALAHİYE. *et-Tedahhulü'l-Osmanî fi'l-Yemen*. (Yemen'de Osmanlı İşgali. 945-962/ 1529-1555). Mecelletü'd-dirasati'l-Halic ve'l-Ceziretü'l-Arabiye. Journal of the Gulf and Arabian Peninsula Studies. Kuveyt Üniversitesi Yay. VI. Yıl., Ekim 1980 24. Sayı., 91-125.

Çağımız Arap tarihçileri milliyetçilik akımının da etkisiyle yüzyılın başından beri Sadr-i İslam ve onu izleyen büyük Arap hamlesi dönemiyle meşgul olmayı ve o şanlı günlerin anılarını XX. yüzyıl Arap okuyucularına sunmayı yeğlemekte idiler. Oğuz yayılışı ile Yemen'e kadar hatta, Osmanlı gelişmesi ile bir yandan Kenya bir yandan Fas'a kadar Müslüman - Türk hakimiyetini, bir çeşit iç ezikliği ile konuşmamaya, üzerinde durmamaya, okullarında da bu dönemi Devretü'l, muzlime (Karanlık dönem) adı altında gayet sathî bir biçimde geçiştirmeye, kendi eğitim anlayışları, belki de manda ya da himaye rejimiyle bağlı oldukları İngiliz ya da Fransız yönetimlerinin etkisiyle ters bir biçimde ortaya koymaya çalışmakta idiler. Öyle ki Irak tarihi üzerinde derinleme bir çalışma yapan Abbas Azzavî eserine Tarihu'l-Irak beyne ihtilaleyn (Histoire de l'Irak entre deux Occupations) Bağdat 1945-56 adını vermiş, yani Bağdat'ın 1055 tarihinde Tuğrul Bey tarafından teshirinden General Allenby'nin 11 Mart 1917'de şehri işgaline değin süren dönemi Irak Arapları için bir işgal dönemi olarak tescil etmiştir. Ünlü Lübnanlı tarihçi Filib Hitti de Türk - Osmanlı egemenliğini, imparatorluğu oluşturan toplumlar için bir felaket devri olarak tasvir etmektedir. Tarihu'l-Arap. Mutavvel. Beyrut 1953. III. 835-846. Dikkat edilirse, 400 yıllık bir egemenlik süresini ve dönem içinde Kasr-i Şirin'den Vahran'a değin uzanan Arap toplumunun geçmişini de on sayfada özetlemekte kendine göre yarar görmüştür.

Ancak son 10-15 yıldan beridir ki Osmanlı hakimiyetinden çıkan öteki küçük devletler ve milletler, sözgelimi Macarlar, Sırplar, Bulgarlar gibi Araplar da Osmanlı egemenliği altındaki tarihlerine, yazın ve toplum yaşamına eğilmeye ve bu karanlık saydıkları 400 yıllık dönemi araştırmak ihtiyacını duymaya başlamışlardır. Osmanlı ve Türk düşmanlığının ve yılların getirdiği hoşgörü ile bu yapma tarih anlayışının ortadan kalkacağından kuşku duyulmamalıdır.

İşte tanıtmaya çalıştığımız Salahîye'nin bu araştırması da bizi teyid eden bir çalışma olarak takdirle karşılanmalıdır. Mısır'da Ayn-i Şems Üniversitesinden Tarih doktoru olarak çıkan yazar, Bingazi Üniversitesinde 1977'ye kadar yardımcı Profesör olarak bulunmuştur. Halen Kuveyt Üniversitesinde Tarih profesörüdür. el-Osmaniyyun fi Cenubi'l-cezireti'l-Arabiye. 1494-1620 adlı eseri 1977'de Bingazide yayınlanmıştır. Ayrıca Yemenli bir tarihçi olan İsa b. Lutfullah'ın Revhu'r-revh adlı yazma eserini de eleştiri baskı halinde hazırlamıştır.

Adı anılan yazar, 109'u bulan yerli, Türk, Arap, İngiliz ve Portekiz kaynaklarını kullanarak hazırladığı bu araştırmasında Osmanlı devletinin Yemen'e müdahale nedenlerine geniş bir yer vermekte ve Osmanlı devletinin Mısır'ı fethetmekle

esasen, Memlûklerin Yemen üzerindeki hakimiyetlerinin de bu devlete geçtiğini belirtmekte ve bundan sonra olayların gelişmesini açıklamaktadır. Hüseyin Bey Kürdi'nin Cidde muhafızlığından itibaren başlattığı Osmanlı müdahalesinin ikinci safhasını Süleyman Reis olarak tanıttığı Selman Reis'in hamlesiyle noktalar ve Mısır Valisi Hadım Süleyman Paşa'nın faaliyetlerine ağırlık verir. Bundan sonrada Zeydi İmamı Şerefeddin ve oğlu Mutahhar'ın Üveys Paşa'ya ve ondan sonra Özdemir Paşa'ya karşı giriştikleri mücadeleyi açıklamakta, Ferhad ve Mustafa Paşa'nın valilikleriyle gelişen Osmanlı işgalini tasvir ile araştırmaya son vermektedir. Tarafsız ve mümkün olduğu kadar derinlemesine yapılmış olan bu çalışma Osmanlı İmparatorluğu topraklarından bir kesiminin yarım yüzyıllık tarihi için, değerli bir kaynak olma niteliğini taşımaktadır.

İSMET PARMAKSIZOĞLU